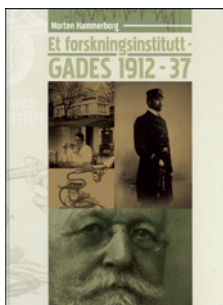

Første del av en rik historie

Morten Hammerborg
**Et forskningsinstitutt: dr. F.G. Gades
 patologiske institutt i Magnus Haalands tid,
 1912–1937**
 144 s, ill. Bergen: Gades institutt, 2012.
 Pris NOK 299
 ISBN 978-82-91582-16-0

Gades institutt i Bergen fyller, i likhet med Haukeland sykehus, 100 år i 2012. Til instituttjubileet utgis denne boken der historikeren Morten Hammerborg (f. 1972) skriver om de første 25 år. Instituttet engasjerte altså en faghistoriker, endatil med doktorgrad i medisinsk historie (2009), til å skrive boken. Det er grunn til å gratulere med valget. Slike jubileumsbøker kan være vanskelige å skrive, og mange av dem har størst lokal interesse. En grunn til at denne boken er blitt så vellykket, og med interesse langt ut over de bergenske forhold, er antakelig samarbeidet mellom historikeren og entusiastiske medisinerne. Forfatteren trekker i forordet særlig frem Ole Didrik Lærum, som skal ha æren for å ha samlet og reddet kildene etter Magnus Haaland ved instituttet, og Elling Ulvestad, som fikk ideen til å engasjere Hammerborg til å skrive boken.

Det er fire hoveddeler: *Laboratoriet og klinikken i Bergen sykehus (1890–1912)*, *Gades institutt – forskningsanstalten, Å utrydde en sykdom – Gades institutt og kampen mot tyfoidefeberen* og *Utsyn over de første 25 år*. I tillegg er det en epilog. Boken er lekkert utstyrt med stive permer og rike illustrasjoner. De fleste bildene er fremskaffet av Ole Didrik Lærum. Kildene er gjort ordentlig rede for gjennom 354 noter og tilhørende referanser.

En del av stoffet er kjent fra før. Hammerborg skrev en artikkel om de første årene til Gades institutt i Tidsskriftets julenummer 2009 (1), og historien om både F.G. Gade (1855–1933) og Magnus Haaland (1876–1935) er tidligere omtalt i Tidsskriftets serie *Merkesteiner i norsk medisin* (2, 3).

Likevel er det mer enn nok av nytt og interessant materiale, selv om boken bare er på knappe 150 sider. En av historiene som særlig engasjerte meg, var den om da instituttets første assistent skulle ansettes i 1911. Hammerborg omtaler dette som «en høyst delikat og lite ærerik hendelse i instituttets historie» (s. 50). Tre leger søkte: Dagny Tyvold (1875–1926), Sverre Sandberg (1880–1963) og Gudleif Gjestland (1884–1917). De to førstnevnte kom i betraktning, og ut fra kvalifikasjoner var det åpenbart at Tyvold måtte foretrekkes. Problemet var imidlertid at Sandberg var sykehusdirektørens sønn. Tyvold ble forbigått, men hva skyldtes det? Sandbergs slektsbånd, at Tyvold var kvinne, strategiske hensyn eller andre forhold? Hammerborg diskuterer dette på forbillig vis.

Man kunne selvsagt ønske at historien var blitt ført frem til våre dager. Nå stopper den i 1937. På ett punkt pekes det fremover: Mens det i Haalands tid ble skrevet imponerende fem doktorgrader ved instituttet, på en tid da Bergen ennå var uten universitet, skulle det gå 29 år fra Haalands død til den neste doktorgraden ble levert. Forfatteren påpeker nøkternt at det var «et dårlig tegn for den neste delen av instituttets historie».

Erlend Hem
 Tidsskriftet

Litteratur

1. Hammerborg M. En forskerskole grunnlegges – Gades Institutt 1912–35. Tidsskr Nor Lægeforen 2009; 129: 2642–6.
2. Lærum OD. Anatom, patolog og donator. Tidsskr Nor Lægeforen 2001; 121: 706–7.
3. Lærum OD. Magnus Haaland – en pioner i internasjonal kreftforskning. Tidsskr Nor Lægeforen 2001; 121: 832–3.

Nyttig og lettlest om søvnsykdommer

Bjørn Bjorvatn
Søvn sykdommer
 Moderne utredning og behandling. 255 s,
 tab, ill. Bergen: Fagbokforlaget, 2012.
 Pris NOK 398
 ISBN 978-82-450-1150-0

Mer enn hvert tredje menneske har søvnproblemer av og til, og minst 10 % har langvarige problemer. Søvn sykdommer deles nå inn i seks hovedgrupper: insomnier, døgnrytmeforstyrrelser, søvnrelaterte respirasjonsforstyrrelser (bl.a. søvnapné), hypersomnier (bl.a. narkolepsi), parasomnier (bl.a. søvngjengeri) og søvnrelaterte bevegelsesforstyrrelser (bl.a. rastløse bein). Det ser nå ut som om de moderne prinsippene for behandling av søvnforstyrrelser er de samme ved de primære formene og de som tidligere ble kalt sekundære former, men som nå heller bør kalles komorbide søvnproblemer.

Forfatteren er professor i allmenntilleggsmedisin ved Universitetet i Bergen, leder av Nasjonalt kompetansesenter for søvn sykdommer og leder av Senter for søvnmedisin ved Haukeland universitetssykehus. Han har vært en foregangsmann for mer vitenskapelig basert behandling av søvnproblemer – spesielt har han vist den gode nytten av søvnrestriksjon, stimuluskontroll og kognitiv terapi. Målgruppen er helsepersonell som møter pasienter med søvnproblemer, dvs. først og fremst fastleger og sykehusleger, men også psykologer, sykepleiere og andre helsearbeidere.

Layouten er tiltalende og holder leseren våken. Det er 11 tekstkapitler og i tillegg et kapittel med anvendelige skjemaer og et kapittel med nyttige adresser. Hvert kapittel innledes med en punktvis innholdsfortegnelse, og det er flere sykehistorier hvor fastlegen vil kjenne seg igjen. Noen av kapitlene omhandler søvn sykdommer som de fleste fastleger sjelden eller aldri vil møte, men det er viktig å ha skjerpet oppmerksomhet på litt uvanlige tilstander som kan behandles – f.eks. står det at så mye som 80 % av pasientene med søvnapné (som det finnes god behandling for) er udiagnostisert. Det går nok også mange med udiagnostiserte rastløse bein som går glipp av behandling. Boken er godt egnet som oppslagsbok når man får en pasient med uvanlige symptomer.

I figur 3.1 har trykkfeilsdjevlen vært på ferde: Det ser her ut som om menn har høyere forekomst av insomni enn kvinner. I teksten står det derimot korrekt: Det er flest kvinner som rapporterer insomni, og forekomsten øker med økende alder.

Det er jo et faktum at mange av dem som kommer til fastlegen (og andre leger) og klager over søvnproblemer, får sovetabletter som eneste behandling. Denne boken gjør det fullt mulig både å diagnostisere søvnproblemer mer eksakt og tilby mer nyansert behandling, inkludert ikke-medikamentelle metoder. Jeg anbefaler boken på det varmeste.

Gunnar Moulund
 Legegruppen Grandgården
 Arendal